

**UNIVERZITA KARLOVA
FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD
INSTITUT KOMUNIKAČNÍCH STUDIÍ A ŽURNALISTIKY
Katedra mediálních studií**

„Kvantitativní analýza reprezentace svobodné ženy a matky v časopise Vlasta“

**Autorka práce: Zlata Žahourková
Vedoucí práce: PhDr. Tomáš Trampota, Ph.D.**

V Praze 2008

Čestné prohlášení:

„Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně pod vedením PhDr. Tomáše Trampoty Ph.D. a že jsem použila pouze literaturu, příp. internetové zdroje uvedené v závěrečném seznamu. Zároveň prohlašuji, že tato práce nebyla v minulosti použita k získání jiné atestace. Práce má rozsah 71250 znaků s mezerami, tj. 42 normostran.

V Praze, dne 8. května 2008

.....

Zlata Žahourková

Obsah bakalářské práce:

1. Úvod	str. 2
Teoretická část	
2. Perspektiva prezentace žen v médiích	str. 4
2.1. Žena jako minoritní skupina	str. 4
2.2. Čtyři klíčové koncepty ve vztahu dominantní a minoritní skupiny	str. 6
3. Gender a sociální role	str.8
4. Feminismus a jeho vývoj	str.9
4.1. Vývoj a historie feminizmu ve světě	str.10
4.2. Vývoj a historie feminizmu u nás	str.11
5. Profesní uplatnění žen v médiích	str.13
6. Téma feminizmu v časopisech v 90.letech 20. století u nás	str.15
7. Obsahové složení Vlasty v počátcích a v letech 1989, 1995, 2006	str.17
Praktická část	
8. Zkoumání mediálních obsahů	str.27
8.1. Postup kvantitativní obsahové analýzy	str. 28
9. Příprava vlastní realizace obsahové analýzy	str. 30
9.1. Vyhodnocení a interpretace výsledků	str.34
9.2. Výsledky kvantitativní analýzy v grafickém zpracování	str.36
10. Seznam použité literatury	str.41
Přílohy	
Statistické údaje čtenosti Vlasty	Příloha 1
Tabulka proměnných- návrh kódovací knihy	Příloha 2
Kódovací kniha	Příloha 3
Cizojazyčné resumé/ Foreign Language Summary	Příloha 4

1. Úvod

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila kvantitativní analýzu reprezentace určitého tématu v tištěném médiu. Toto téma mě oslovilo již při studiu a zejména mě zaujaly překvapivé výsledky mnohých analýz mediálních obsahů zejména za využití právě kvantitativní metody. Rozhodla jsem se tento postup aplikovat i v rámci své závěrečné práce. Provedu analýzu určitého tématu v časopise *Vlasta*, tedy v periodiku, které bylo a je v českém prostředí značným fenoménem zejména v oblasti žensky orientovaného tisku. Za rok 2007 byla pátým nejčtenějším ženským časopisem, s odhadovanou čteností téměř půl milionu (viz Příloha 1). Samotný časopis má již více jak šedesátiletou tradici na mediálním trhu a provázel českou společnost v odlišných a mnohdy extrémních obdobích jejího vývoje. Je to časopis, který se jako první snažil orientovat silně na dámské publikum, čemuž přizpůsobil i produkci svých obsahů a tématické zaměření. V rámci své práce se věnuji jak historii vývoje *Vlasty* samotné a jejího zaměření, tak redakčnímu složení časopisu a možnosti žen ovlivňovat mediální obsahy a vývoj jednotlivých rubrik.

Další klíčovou otázkou pro mě bylo téma, které jsem se rozhodla podrobit analýze. Téma, které v průběhu času a společenských změn samo nabývalo nových náhledů a získalo nové kritiky či zastánce. Jedná se o problematiku svobodné ženy či matky od rodiny a jejich společné pojitko starosti o dítě či rodinu versus kariérní uplatnění. Toto téma lze studovat z více úhlů pohledu, a to jako celospolečenskou problematiku, tedy veřejné vnímání a stereotypy o pracujících matkách, jako interpersonální problematiku, tedy jak žena sama sebe vnímá jako veřejně a kariérně činnou jednotku v porovnání s posláním matky a zda v této otázce prioritizuje nebo jako problematiku legislativní, tedy jak stát a veřejnost napomáhá matkám v možnosti seberealizace v zaměstnání. Domnívám se, že i přes značnou emancipaci ženské části české populace a přes progresivní přístup k ženským otázkám zůstal náhled na toto téma v čase neměnný. Podle mého názoru se společnost díky zakořenění silných patriarchálních tradic a podpory tradičního rodinného života staví k této otázce stále negativně a možnost pracovního uplatnění žen a matek neusnadňuje.

Vzhledem k neustále probíhajícím změnám ve společnosti jsem shledala jako zajímavé studovat téma svobodné ženy a matky ve třech odlišných časových úsecích. Jako první etapu studia jsem se rozhodla vybrat období před Sametovou

revolucí v roce 1989. Období, kdy sice začalo mediální prostředí nepatrně uvolňovat cenzurní sevření, ale volnost psát svobodně i volnost odlišovat se od proklamovaného „normálu“ byla minimální. Zajímalo mě, jak se k tématu svobodné ženy vyjadřoval čistě ženský časopis v tomto období totality a v prostředí malého prostoru pro veřejnou diskusi k ženským otázkám. Druhým časovým úsekem, který jsem se rozhodla zkoumat, byl rok 1995, kdy se česká společnost již značně ztotožnila s konzumním způsobem života a mnoho zdrojů a myšlenek k nám již plně ze západního světa proudilo. Ženská témata již nebyla tabu, bylo tedy možné získat podklady pro jejich studium z mnoha zdrojů, nejenom z ČTK. Veřejnost již nepotlačovala existující potřebu veřejně diskutovat problematiku feminismu a genderové otázky. Jako třetí časové období, které mělo symbolicky uzavřít proces kapitalizace a komerčního přerodu původně československé, poté české společnosti, jsem si zvolila rok 2006. Jde o nedávnou minulost, kdy měla již celá veřejnost povědomí o tematice a problémech, které vyvstávaly z tradičního zakořenění maskulinního vnímání a fungování světa. Kdy již společnost chápala, že pravidla mají právo určovat minimálně z poloviny ženy a že svět již nefunguje na základě mnohaleté tradice „veřejného muže a soukromé ženy“.

Za použití kvantitativní analýzy chci získat výstup, kterak časopis *Vlasta* prezentoval téma pracující svobodné ženy a matky ve třech odlišných obdobích. Domnívám se, že i přes vzdálené časové bloky a různé politické a společenské poměry, bude prezentace tohoto tématu negativní. Tuto svou domněnku chci pomocí své práce potvrdit či vyvrátit.

Ve své práci se taktéž věnuji definici a vývoji emancipace, vzniku otázky feminismu a gender problematiky v naší společnosti a v mediálním diskurzu.

Všechna média včetně časopisů mají nepochybně vliv na své čtenářky a čtenáře. Někteří příjemci mohou být více resistantní vůči prezentovaným obsahům, někteří méně. Mediální obsahy, které nejenom nastolují agendu, ale i informují o zprostředkované realitě, mohou mít podstatný vliv na utváření našich názorů na určitou problematiku. Někteří jedinci si dokonce mohou utvářet představy o svém okolí jenom díky konzumovaným mediálním obsahům a tato skutečnost dává do rukou tvůrců kódovaných zpráv velkou moc. Žijeme v době stejných možností a rovného postavení mužů a žen ve společnosti. Není rozdílu, zda žije žena plnohodnotný život jako svobodná či vdaná, pracující v domácnosti či mimo domov. Pořád by měla mít stejný přístup ke zdrojům vzdělání, legislativní a sociální

rovnoprávnosti a mít možnost pracovního uplatnění bez závislosti na statusu. Zajímá mě, zda konkrétně časopis *Vlasta* sdílí tento názor a podporuje jej ve svých článcích či dogmaticky neměně v průběhu času informuje o postavení svobodné ženy a matky jako negativním jevu v naší společnosti.

2. Perspektiva prezentace žen v médiích

Francouzská feministka *Luce Irigaray*² tvrdí, že ženské sebevědomí a vnímání jejího postavení ve světě je dáno staletími socio- kulturního vývoje. Ten je ale ve vyspělých státech tradičně patriarchální, s převládajícími zdroji moci v rukou mužů. V mediálním prostředí může být tento maskulinní úhel pohledu patrný ze způsobu použití jazyka, reklamy a jiných forem komunikace, podtrhujících stávající dominantní postavení muže. Pokud tedy bereme v potaz, že média mohou mít za určitých podmínek vliv na své příjemce, je nasnadě jejich míra přispění k podpoře stávajícího systému. Tím mohou utvrzovat veřejnost v přesvědčení, že aktuální stav rozložení moci je přirozený a všeobecně chtěný. Pokud budeme usuzovat, že televize, rádio, tiskoviny a další média opravdu podporují svými obsahy patriarchální uzpůsobení společnosti, staví tím ženy do role společensky podřízené, minoritní skupiny. Další kapitoly (2.1.) definují minoritní skupinu a konflikty vyvstávající z konfrontace minoritní a dominantní skupiny (2.2.).

2.1. Žena jako minoritní skupina

Definice minoritní skupiny

Doslovně vzato označení minoritní skupiny signifikuje menšinovou skupinu z celkového vzorku. V praxi se však toto označení nevztahuje k množstevnímu poměru, ale ke schopnosti skupiny disponovat zdroji a mocí. Citováno dle Josepha Healyho (2003: 12) se **minoritní skupina**³ vyznačuje pěti základními charakteristikami, z čehož první dvě jsou nejpodstatnější:

² Luce Irigaray (narozená 1932) je francouzská feministka, filozofka, lingvistka a psychoanalytička. Její klíčová díla jsou *Speculum of the Other Women* (1974) a *This Sex Which Is Not One* (1977). Zdrojem informací je www.wikipedia.org.

³ Namísto označení minoritní skupina se můžeme setkat s termínem **podřízená skupina**, který je odvozen od faktu, že skupina má méně, či zcela postrádá, atributy oceňované společností.

1. členové minoritní skupiny jsou společností znevýhodňováni či neužívají stejných práv jako jiní jedinci.
2. členové minoritní skupiny sdílí rozpoznatelný znak či charakteristiku, která je odlišuje od jiných skupin.
3. minoritní skupina má vlastní identitu sociální jednotky.
4. příslušenství k minoritní skupině je většinou dáno od narození.
5. členové skupiny spíše inklinují k uzavírání manželských svazků uvnitř skupiny samotné.

Znevýhodnění minoritní skupiny

Znevýhodnění minoritní skupiny je výsledkem zejména minulých aktivit jiné skupiny. Tato v současnosti získává výhody a těží ze stávajícího rozložení společnosti, které se snaží kvůli svému prospěchu udržet. Tuto benefitující skupinu můžeme označit jako dominantní.

Sdílení rozpoznatelného znaku či charakteristiky minoritní skupiny

Znaky mohou být kulturní (př. jazyk, náboženství, způsob vyjadřování, styl oblékání), fyzické (barva pleti, vizuální rozdíly, pohlaví), nebo obojí. Skupiny, které jsou primárně rozpoznatelné na základě jejich kulturní odlišnosti označujeme jako **etnické minoritní skupiny**. Skupiny, které primárně definujeme na základě jejich fyzické odlišnosti, označujeme jako **rasové minoritní skupiny**, pod které spadá i odlišnost pohlaví. Dominantní skupina má dostatek prostředků pro zdůraznění odlišnosti členů minoritních skupin a díky tomu může setrvačně benefitovat ze svého postavení. Toto využití prostředků podle Gaye Tuchman pak může být patrné právě i v mediální sféře, za využití stereotypního způsobu prezentace ženy (el. zdroj http://gender.ff.cuni.cz/anotace_baslarova.htm). Pokud by však nebylo možné diferencovat členy jednotlivých skupin, systém založený na moci dominantní skupiny by brzy přestal fungovat.

Vlastní identita sociální jednotky

Členové minoritní skupiny si jsou vědomi jejich odlišnosti a znevýhodňujících znaků od dominantní skupiny. Toto společné sociální vědomí posiluje jejich intraskupinové svazky a zvyšuje povědomí solidarity a sounáležitosti s dalšími členy

stejně minoritní skupiny. Žena jako minoritní skupina a její postavení ve společnosti je po staletí konfrontována s dominantní skupinou- s muži.

2.2. Čtyři klíčové koncepty ve vztahu dominantní a minoritní skupiny

Analýza vztahů mezi dominantními a minoritními skupinami může být zkoumána na úrovni individua- jednotlivce a na úrovni celé skupiny či společnosti. Je zřejmé, že problematika konfliktu mezi skupinami ovlivňuje nejen interpersonální vztahy jedinců, ale i vztahy na úrovni celospolečenské, a tím může ohrožovat stabilitu velkých sociálních skupin. V případě jednotlivce se jedná o psychologickou úroveň analýzy. V případě skupiny se jedná o sociologickou úroveň analýzy. Na úrovni jedince v dimenzi/ rozměru uvažování/ cítění hovoříme o **předsudku**, v dimenzi/ rozměru vykonání/dělání hovoříme o **diskriminaci**. Z pohledu skupiny či společnosti označíme dimenzi/ rozměr uvažování/cítění za **ideologický rasismus** a dimenzi/ rozměr vykonání/ dělání za **institucionální diskriminaci** (viz tabulka 1., HEALEY, JOSEPH F., 2003: str. 26).

Tabulka 1.

	Úroveň analýzy vztahu dominantní a minoritní skupiny:	
<i>Dimenze/ rozměr</i>	<i>Jedinec</i>	<i>Skupina nebo společnost</i>
Uvažování/ cítění	Předsudek	Ideologický rasismus
Vykonání/ dělání	Diskriminace	Institucionální diskriminace

Předsudek

Předsudek je tendence jedince uvažovat o ostatních skupinách negativním způsobem, spojovat si s nimi negativní emoce a posuzovat jedince na základě jeho příslušnosti k jiné skupině. Individuální předsudek má dva aspekty: **kognitivní předsudek (uvažování)**, kdy jedinec posuzuje členy ostatních skupin na základě stereotypů (viz. 3.) a **emocionální předsudek (cítění)**, kdy jedinec zažívá určité pocity nesnášenlivosti, znechucení či arogance vůči jiných skupinám či jejím členům. Kognitivní či emocionální předsudek se může vyskytovat nezávisle na druhém. Žena jako členka minoritní skupiny může být na interpersonální úrovni vystavena předsudkům a její působení ve společnosti tak může být apriori znevýhodněno. Problematice předsudků se věnoval americký psycholog Gordon W. Allport. Otázku

předsudků studoval z více úhlů pohledu a všímal si jakou roli hraje poměr vrozených a socializovaných atributů při vytváření předsudků vůči sobě či svému okolí. Jeho nejvýznamnější prací na toto téma je O povaze předsudků, Prostor, 2004.

Diskriminace

Diskriminace je nerovné zacházení s jedincem či jedinci na základě jejich příslušenství ke skupině.

Ideologický rasismus

Ideologický rasismus je systém skupinového či společenského myšlení, který prosazuje, že jistá skupina je horší či méněcenná. V podstatě je společenským ekvivalentem k individuálnímu předsudku. Přesto mohou oba existovat nezávisle na sobě. Je však nasnadě, že pokud ve společnosti silně převažuje ideologický rasismus, bude i u jedince prokazatelná míra předsudku vůči jedinci či jedincům jiné skupiny. Ideologický rasismus je historicky součástí kulturního dědictví, předávaný z generace na generaci. V kontextu mé práce mohu jako toto kulturní dědictví prezentovat tradiční patriarchální fungování společnosti a z toho možné vycházející předsudky o méněcennosti žen. Tímto tématem a otázkou se zabývá i francouzský sociolog Pierre Bourdieu ve své práci Nadvláda mužů z roku 1998. V této práci rozebírá struktury nadvlády mužů, které máme již tak propojené s naším kolektivním nevědomím, že je ani nevnímáme jako cosi vykonstruovaného (int. Zdroj <http://mondediplo.com/1998/10/10bourdieu>). Tento historický vývoj pak může být za určitých okolností patrný v prezentaci žen v mediálních obsazích a v podpoře stereotypního zobrazování rolí mužů a žen (viz. 3.).

Institucionální diskriminace

Institucionální diskriminace je společenský ekvivalent k individuální diskriminaci. Odkazuje na nerovné zacházení s jedincem či jedinci na základě jejich příslušnosti k určité skupině. Toto nerovné zacházení je začleněno do denního fungování společnosti, ať už je činěno záměrně či nikoliv. Například veřejné školy, zákonodárný systém, politické či další instituce mohou fungovat způsobem, kdy určitou skupinu znevýhodňují.

System a jeho konstantní podpora

System vztahu dominantní skupiny vůči minoritním skupinám je nastolený za účelem zachování rozložení síly a moci ve společnosti. Zvýhodnění dominantní skupiny je konstantně udržováno institucionální diskriminací. Členové dominantní skupiny, kteří jsou socializováni ve společnostech se silným cítěním ideologické diskriminace a s fungující institucionální diskriminací, budou větší měrou zasaženi předsudky a budou rutinně vykonávat/dělat individuální diskriminaci. Pozice dominantní skupiny je utužována činností na úrovni jak individuální- jedinců, tak skupinové- společnosti. Touto konstantní činností je omezován přístup etnicky (kulturně) a rasově (fyzicky) odlišným skupinám k majetku, moci, službám a právům.

3. Gender a sociální role

Od dětství jsme determinováni rodem. Děti jsou na základě pohlaví předurčeny k získávání rozdílných dovedností, které jim později v období dospělosti pomohou naplnit společenská očekávání **sociálních rolí**⁴ mužů a žen. Role obou pohlaví se mění v průběhu času i regionálně, ale příslušnost k ženskému pohlaví je často velmi úzce spojena i s nerovností ve společnosti. Muži se v západních kulturách v minulosti vyznačovali přístupem k majetku, moci a společenskému uznání. Ženy tedy vykazovaly typické znaky minoritní skupiny, nad kterou převažovala dominantní skupina mužů a tradice patriarchy.

Existují dva odlišné přístupy k porovnání postavení mužů a žen ve společnosti. Jeden tvrdí, že muži jsou biologicky předurčeni díky síle a větší agresivitě k dominanci. Druhý tvrdí, že současný stav je pouze výsledkem procesu socializace, který se po generace opakuje a vštěpuje tak oběma pohlavím zásady rozložení moci ve společnosti. Oba tyto přístupy mají své zastánce jak na poli sociologických vědců, tak v široké společnosti.

Americká socioložka Gaye Tuchman přišla v roce 1978 s označením „symbolické anihilace žen“ (internetový zdroj http://en.wikipedia.org/wiki/Symbolic_annihilation). Tvrdila, že praktiky ženských **stereotypních**⁵ zobrazení

⁴ Sociální rolí rozumíme očekávaný způsob **chování**, který se váže k určitému **sociálnímu statusu**.

⁵ Stereotyp je velmi zevšeobecněné a nekompromisní vnímání jedince či skupiny lidí, kterým jsou přisuzovány určité vlastnosti na základě příslušnosti ke skupině, bez ohledu na jejich osobnostní charakteristiky.

v televizi signifikují, že „ženy jako skupina pro americkou společnost příliš neznamenaají“. To znamená, že média neměně zobrazovala ženy bez ohledu na jejich opravdová specifika. Ženy byly stereotypizovány mediálními obsahy, které vytvářeli muži díky převládajícímu vlastnictví mediálních zdrojů. Mediální obsahy tak systematicky opakovaly nerovné genderové vztahy a pomáhaly tak ospravedlňovat stávající systém. Další feministky se v té době také snažily upozornit na fakt přetrvávajících stereotypů v amerických médiích, která často zobrazovala ženy jako málo inteligentní sexuální symboly závislé na mužích. Tato vlna odporu nabyla síly zejména v 70. letech minulého století, kdy se začaly masově ustavovat organizace podporující minoritní skupiny (gender skupiny, skupiny proti rasismu, skupiny podporující volnost sexuální orientace, náboženského vyznání ad.). Viz. kapitola 4.1.

4. Feminismus a jeho vývoj

Vývoj feminizmu ve světovém měřítku procházel nerovnoměrným tempem. Některé státy (např. Amerika, Anglie, Francie ad.) předběhly v procesu feminizace a emancipace jiné více konzervativní či nábožensky podmaněné země, až o několik desetiletí (např. země východní Evropy a Rusko; viz. internetový zdroj <http://www.feminismus.cz/historie.shtml>). Vlny společenských a národnostních nepokojů vždy provázely i zesílené hlasy žen a progresivních mužů, bojujících za rovnocenná práva pro obě pohlaví. Zástupci zrovnoprávnění silně vystupují například v období bojů amerických osad za nezávislost či během Francouzské revoluce.

Ženy byly v průběhu staletí uměle vmanipulovány do určitých rolí, které odpovídaly tradičním představám vycházejícím z patriarchálního uspořádání světa. Ženská otázka byla souborem problémů spojených s postavením ženy ve společnosti a se snahou o změnu stávajícího systému.

Pilíři ženského hnutí za emancipaci a rovnoprávnost byly:

- a) koedukace: dosažení rovnoprávnosti v otázce vzdělání pro ženy,
- b) pracovní uplatnění a sociální rovnoprávnost žen: možnost přístupu ke všem povoláním a činnostem bez rozdílu, odstranění dvojí morálky, nuceného celibátu, prostituce ad. (viz. str. 15, kde se blíže věnuji otázce profesního uplatnění žen v médiích),

- c) politická rovnoprávnost: získání volebního práva, možnost spoluúčasti na veřejném politickém dění,
- d) získání právní a sociálně respektované rovnosti pohlaví v rámci instituce rodiny a shodné postavení rodiče bez rozdílu pohlaví a jeho rovné přispění k fungování rodiny.

4.1. Vývoj a historie feminismu ve světě

Koncem 19. století získaly ženy ve vyspělých zemích (např. Francie, Anglie) první občanská práva. Jednalo se zejména o právo vlastnit majetek a právo na vzdělání. Následoval boj za volební právo, který iniciovaly v anglosaském světě tzv. sufražetky⁶. V Americe byla roku 1890 založena Národní ženská asociace vedená Carrie Catt a v roce 1903 Sociální a politická jednota žen vedená Emmeline Pankhurst. Období před první světovou válkou však nebylo nakloněné řešení ženských otázek v kontrastu s neustálým bojem o nové kolonie a hrozbou blížícího se světového konfliktu.

Prvenství v ustavení ženského volebního práva získal v roce 1893 Nový Zéland. V roce 1920 bylo v Anglii ustaveno volební právo pro majetné ženy a v roce 1928 jej získaly všechny anglické ženy bez rozdílu. Vznikem Organizace spojených národů v roce 1945 byla situace více nakloněná rozsáhlému zavádění ženského volebního práva, neboť rovnoprávnost mužů a žen je jedním ze základních cílů OSN. Po druhé světové válce nastává období silného vnímání potřeb ženy a do popředí vystupují otázky týkající se uplatnění ženy mimo domácnost, syndrom prázdného hnízda, později řešení otázky mateřství a zároveň vnímání genderové problematiky. Boj žen o rovnoprávnost jde ruku v ruce s bojem za zrovnoprávnění i jiných menšinových skupin. Bouří se skupiny gayů a lesbiček, vznikají sdružení za boj proti rasismu, hippies a pacifisti kritizují aktuální vojenské konflikty atd. Vzniká živná půda pro praktické převedení teorie emancipace do praxe. Na přelomu 60. a 70.let vznikaly v USA nová ženská hnutí, např. Národní organizace žen a Rada pro ústavní dodatek o stejných právech. Švýcarsko zavedlo v roce 1971 jako poslední země v Evropě volební právo pro ženy. Dnes je toto právo deklarováno téměř ve většině zemí světa, výjimkami jsou některé arabské státy a asijské státy s muslimským vyznáním, přestože k postupné nápravě průběžně dochází (např. volební právo

⁶ Anglicky suffrage znamená volební právo.

přiznané ženám v Kuvajtu v roce 2006; viz internetový zdroj <http://info.pravdaoislamu.cz/index.php/category/kuvajt>).

V současnosti vznikají i silně militantní feministické organizace které mnohdy kladou důraz na význam odlišnosti mužů a žen. Tím však vlastně stojí v opozici k původnímu klíčovému požadavku feministek a bojovnic za ženská práva.

4.2. Vývoj a historie feminismu u nás

Konec 19.století a první polovina 20. století:

V Čechách by se dala situace ve srovnání se světem označit za poměrně pokrokovou. Již koncem 19. století vznikaly první ženské spolky⁷ a ženská hnutí. Ženy i muži byli v otázce získání ženského volebního práva aktivní, protože v rámci Rakouska-Uherska by tak vznikla možnost rozšířit českou volební obec. Jedna z nejaktivnějších žen v otázce ženského volebního práva byla Františka Plamínková, která stála v čele nově vzniklého Výboru pro volební práva žen, založeného v roce 1905. V roce 1912 byla zvolena první ženská poslankyně Sněmu Království českého - Božena Viková-Kunětická.

Po první světové válce v roce 1918 získaly české ženy volební právo. První český prezident Tomáš Garrigue Masaryk bývá označován také prvním českým feministou. Poukázal například na nespravedlnost, kdy církve považovala manželství za cosi podřadnějšího než celibát, a tím snižovala roli ženy po boku muže. Ženská národní rada založená v roce 1923 Františkou Plamínkovou sdružovala ženské organizace v Československé republice. V té době se začal také vydávat časopis Ženský svět, jehož aktivním přispěvatelem byl např. F.X.Šalda.

Období socialismu:

V ČSSR byl po únorovém převratu ženský emancipační proud podřazen zájmu občanskému a budování beztřídní společnosti. Feminismus byl v našich podmínkách vysvětlován jako kapitalistický konstrukt. „Uvědomělé členky komunistické strany považovaly feminismus za buržoazní ideologii, jejímž cílem bylo tříštit jednotný boj dělnické třídy proti třídnímu nepříteli a kapitalismu.“ (Šiklová, J., 1996: 17). Po únorovém převratu vycházela média informující o tématu feminismu

⁷ 1871 byl jako první založen Ženský výrobní spolek český. Eliška Krásnohorská v roce 1890 založila gymnázium Minerva, první dívčí gymnázium v celé střední Evropě.

pouze z oficiální doktríny. Informace týkající se problematiky byly prezentovány pouze neutrální zpravodajskou formou a zdrojem bylo ČTK. Proces vývoje rovnoprávnosti žen a mužů a řešení ženské otázky tak byl zpomalen do konce 80.let 20. století.

Díky tomu, že volební právo již ženy v době socialismu měly, vyvstala do popředí zájmu zejména otázka sociální a pracovní rovnoprávnosti. Pracovat v té době měli všichni socialističtí občané bez rozdílu pohlaví, přesto domácí práce zůstávaly stále čistě ženskou záležitostí. Tím došlo ke zhoršení kvality a náročnosti ženského života. Navíc platy žen byly nižší než platy mužů a budování vrcholové kariéry bylo umožněno jenom mužské části populace.

V roce 1967 vznikl Československý svaz žen (viz. str. 21), který však byl pouze formální institucí a vylučoval jakoukoliv samostatnou aktivitu žen. Jeho oficiálním věstníkem byl časopis Vlasta, jehož vydavatelem bylo nakladatelství Mona. Mona vydávalo i další specializovaná ženská periodika, např. Žena a móda, Praktická žena.

Situace po roce 1989:

Po listopadu 1989 k nám postupně začínají proudit myšlenky a vlivy ze západu. První publicistickou vlašťovkou byl článek v časopise Vlasta v listopadu 1989 na téma sexismu a feministických hnutí. Poté se však feminismus jako samostatné téma objevuje v periodikách až téměř dva roky po Sametové revoluci. Ve stejné době, v roce 1991, vzniká i Centrum pro Gender Studies⁸. Součástí instituce se stal i archiv pro shromažďování článků týkajících se ženských otázek (žena a násilí, prostituce, feminismus, atd.).

Přes snahu o osvětu a infiltraci této problematiky do médií bylo téma feminismu na počátku 90. let přijímáno negativně. Bylo chápáno jako další –ismus. (Zdrojem pro kapitolu 4.2 jsou internetové stránky <http://cs.wikipedia.org/wiki/Feminismus>, <http://genderstudies.cz/> a <http://www.novyprostor.cz/casopis/pdf/303.pdf>, což je elektronická verze Nového prostoru, číslo 303).

⁸ Centrum pro Gender Studies založila Jiřina Šiklová. Ředitelkou se stala Hana Havelková a koordinátorkou Jana Hradílková.

5. Profesní uplatnění žen v médiích

Přelom konce 90. let 20. století znamenal ve světě, zejména v USA, Anglii či Holandsku, velký zlom v poměrech studentů navštěvujících mediální studia a žurnalistiku. Poměr mužů a žen studujících tyto obory se otočil a na přednáškách dominovaly ženy. Došlo k tzv. „genderovému obratu“. Stejně tak další obory související s veřejnou komunikací, jako například reklama či public relations, se dostaly natolik do popředí zájmu žen, že hovoříme o „sametových“ nebo „pink collars“ ghetech bílých žen (cituji dle Creedon, 1994: 50). Tento trend mohl signifikovat blížící se změnu v poměru dominujících mužů na poli mediální produkce. Situace však byla odlišná a navzdory množství graduujících žen v žurnalistických oborech ke změně nedošlo. Faktorů, které znevýhodňovaly vstup žen do novinářské praxe, bylo poměrně mnoho (viz. pokračování této kapitoly). Pokud se jednalo o vyšší či top management bylo proniknutí žen do vedení téměř nemožné. Unesco v roce 1987 dokonce označilo mediální sektor v mnoha zemích za „mužský svět“. Obory, kde měly ženy možnost se prosadit, byly reklama a PR. Tyto obory mohly být považovány za určité rozšíření jejich přirozené ženskosti, „domácích činností“, to znamená řízení otevřené komunikace, zájem o postavení mediátora při řešení konfliktů, empatické vlohly atd. Samotná média však nepodporovala navýšení množství ženských novinářek či jejich aktivní podílení se na tvorbě agendy. Svět médií a utváření zpráv byl považován za maskulinní a i více (z hlediska žebříčku hodnot opět vytvářený muži) prestižní obor.

V některých oborech však došlo k určitým změnám i k navýšení počtu žen v redakcích, ale i tento posun určitým způsobem souvisí s prestiží a určitou exkluzivitou samotného média. Média, která byla postupně podrobena novými a atraktivnějšími médii s větší základnou diváku (např. rádio a jeho podrobení televizí), již nebyla pro muže tolik atraktivní. Tento úbytek prestiže vyústil v nižší zájem mužů o posty a vznikl tak prostor pro ženy, které se zapojily do činnosti těchto „méně prestižních“ médií. Zvýšení počtu žen v mediální produkci na konkrétní mezo úrovni (viz str. 32) „neznamenal vyšší moc a vliv žen mediální produkci, namísto toho znamenal pokles platů na určitých postech a pokles jejich statusu.“ (Cituji dle Creedon, 1994: 50) Logicky pak opět v médiích, která měla veřejně přisuzovanou prestiž vyšší (např. právě TV) bylo zastoupení mužů podstatně vyšší než žen a

možnost jejich kariérního postupu byla mužském prostředí minimální. Například díky velmi malému zastoupení žen v top managementu japonských televizních stanic (cituji dle Creedon, 1994: 63) o tom, že „ženský pohled a zájmy jsou totálně ignorovány při procesu výběru zpráv“. Tím signifikoval, že agenda setting¹³ a moc při utváření televizních obsahů je čistě v rukou japonských mužů.

Faktory znevýhodňující ženy v přístupu k mediální produkci

- Systém dlouhodobého až celoživotního zaměstnání znamená mnohem nižší množství nově otevřených míst a pomalejší kariérní postup pro ženy, které chtějí v novém médiu začít kariéru (Cituji dle Creedon, 1994: 51).
- Způsob oslovování a nábory nových zaměstnanců v médiích vychází z networkingu stávajících „decision makerů“, jimiž jsou v médiích mnohdy muži.
- Přístup mužských kolegů a „decision makerů“ je mnohdy privilegující. Ženy mají málokdy přístup do mužských spolků. Pro ženské pracovnice je tak obtížnější získat přístup a „insight“ k nepsanému fungování mediální organizace a osvojit si tak konkurenční výhody oproti dalším zaměstnancům- mužům. Mnohdy se také ženy potýkají s primárním podceňováním jejich profesních kvalit ze strany mužských kolegů. Pokud se žena přece jenom prosadí jako profesionálka, musí zase čelit kritice její ženskosti (cituji dle Creedon, 1994: 52). Nehledě na problematiku sexuálního obtěžování či sexistické diskriminace. Tyto a podobné příklady vychází ze studií např. Neverla a Kanzleiter: 1984 (Německo), Fahim: 1987 (Egypt), Craen: 1987 (Kanada), Smith: 1980 (Anglie) ad. Zejména práce Smithe, přinesla poznání, že klíčové dovednosti a znalosti o fungování mediální organizace jsou předávány informálně na různých mimopracovních (zejména hospodských) setkáních či nočních směnách, na kterých jsou ženy z důvodu jejich vyčlenění z mužských kruhů či z důvodů rodinných minimálně přítomny (odkazy na výše zmíněné studie cituji dle Creedon, 1994: 52).

¹³ Agenda setting je v mediálních studiích hypotéza o vlivu, resp. účinku médií na obsahy myšlení a veřejného a politického diskurzu, podle nichž jsou média schopna (nezáměrně, ale i záměrně) exponovat určité události a současně určovat pořadí důležitosti exponovaných událostí, jež tvoří součást veřejného prostoru.

- Rodinná zodpovědnost a závazky vůči rodině častěji spadají na bedra žen než mužů. Od novináře očekávané atributy, že bude 24 hodin připravený a maximálně flexibilní, bohužel, nemůže žena s dětmi naplnit. Pouze minimum žen po třicítce, které se rozhodly si uchovat kariéru novinářky, má děti. Kontrastem jsou jejich mužští kolegové, kteří ve stejném věku mají děti běžně (cituji dle Creedon, 1994: 53). Ženy jsou tak díky malé možnosti přenechat péči o dítě jiné osobě a díky nepravidelným pracovním hodinám vystaveny dilematu, zda volit mezi žurnalistickou kariérou či vlastní rodinou. Nepravidelná pracovní doba může být důvodem, proč jsou ženy tak málo zastoupené v médiích, zatímco v reklamě či PR jsou poměrně obsazovány i v nejvyšším managementu.

6. Téma feminismu v časopisech v 90. letech 20. století u nás

Feminismus v časopisech

V časopisech se mnoho zlomových diskusí objevuje v roce 1992 a to zejména v Respektu a Reflexu. Další příspěvky přinášely např. Tvar, Literární noviny, Týden ad. Klíčové otázky publicistické tvorby se věnovaly tématům násilí na ženách, interrupci, obsazení žen ve vládě, pozitivní diskriminace, odměňování žen z práci, feministická hnutí a celkově postavení ženy ve společnosti. V médiích se však setkáváme s poměrně nízkou úrovní pozitivního obrazu ženy. Mnohdy jsou články negativně zabarvené, ba neobjektivní. Média informovala o „fanatických davech žen, které pobíhají po ulicích nahé a odmítají být matkami a sexuálními objekty, o ženách, které bojují samy proti sobě a nevědí, co chtějí.“ Zejména takovéto negativní prezentace a kontinuální vytváření negativního obrazu ženských aktivistek napomohlo k odklonu společnosti od hnutí, ke kterému se nikdo nechtěl hlásit, protože by se okamžitě stal terčem posměchu. (Boehmová, Tereza, 1998: 11-12). Míru nestrannosti také snižovalo dotazování se a konfrontování článků se stále se opakujícími osobami. Šlo zejména o Jiřinu Šiklovou (zakladatelka Centra pro Gender Studies), Janu Hradílkovou (koordinátorka Centra pro Gender Studies), Zdeňku Hajnou (předsedkyně SČZ), Mirka Vodrážku (filozof, muzikant a přední český feministka), Alexandru Berkovou (spisovatelka, feministická publicistka), Carolu Biedermannovou (spisovatelka, od roku 1993 aktivní feministka) ad.

Feminismus v ženských časopisech

V ženských časopisech se setkáváme navíc se základním konfliktem emancipačně naladěných článků a inzercí, která v té době vycházela zásadně z mužského pohledu na svět.

Feminismus v dívčích časopisech

Zajímavá studie dívčích časopisů autorky PhDr. Kateřiny Kadlecové „Dívky a girls podle českých dívčích časopisů“ poukazuje na fakt, že na rozdíl od určitých ženských časopisů dívčí časopisy ideologii emancipace a feminizmu nešíří téměř vůbec (2007: 87). Témata typická pro prezentaci těchto obsahů, např. rovné podmínky v zaměstnání, rozvodová problematika, domácí násilí ad., se čtenářek v jejich věku (tj. zhruba od 11 do 18 let) ještě příliš netýkají, a proto jsou pro ně méně atraktivní. Zajímavý je však fakt, že tyto časopisy svými články až téměř popírají rovnost obou pohlaví a smysl emancipace a feminizace, neboť jejich klíčovými tématy jsou tzv. BBB (body, boys and beauty). Radí svým čtenářkám, jak na opačné pohlaví a úspěch a uspokojení ženy spojují téměř výhradně s partnerem a jeho vlastní prestiží. Neustále dívkám podsouvají, že nejdůležitější je vypadat dobře a najít si a udržet partnera. Navíc je rezistence čtenářek v tomto věku poměru nízká, citují dle Kateřiny Kadlecové (2007: 83). Ta odkazuje na diplomovou práci P. Filkulové z roku 2006, Vztah mezi čtením dívčích časopisů a postoji pubescentních dívek. Autorka práce provedla výzkum mezi 170 čtenářkami dívčích časopisů ve věku od 11- 13 let. Došla k závěru, že čtenářky, které častěji konzumují obsahy dívčích časopisů, více sdílí konzumní ideologii v časopisech prosazovanou. Mnohem častěji u nich na žebříčku hodnot dominují přání být krásná, hubená, sexy a bohatá, než u dívek, které časopisy čtou zřídka.

Díky tomu, že v období puberty si jedinec silně utváří vnímání svého já vůči nejbližšímu okolí a jeho postavení ve společnosti vůbec, může být toto přijímání obsahů čtenářkami poměrně alarmující. Pro mladé ženy, které si v období puberty utvářejí své mínění o sobě za pomoci časopisů degradujících ženy na sexuální objekty, může být poté mnohem obtížnější se prosadit v mužské společnosti jako nezávislý, emancipovaný jedinec a ne jako objekt touhy.

Feminismus v odborných časopisech

Odborné časopisy jako např. Iniciály, Prostor, Souvislosti, Vokno či Filozofický čas publikovaly mimo vlastních článků i překlady zahraničních děl, které se nejvíce blížily modernímu pojetí emancipace ženy a vycházely z mnohaletého vývojového procesu západních zemí. Mimo ženských otázek se autoři zabývají i otázkami mužskými, krizí vztahů a manželství a problematikou rodinného života.

Konfliktní je však kontext tištěných článků, kdy v redakcích celkově převažovali muži- novináři. Ženám pak byly přenechány rubriky na téma vaření či péče o zahradu, a neměly tak možnost se k otázkám vyjadřovat ze ženské perspektivy. Články vycházely a byly konfrontovány v nerovném prostředí a měřítko normálnosti byla utvářena dominantní skupinou, tedy muži. Pokud ženy nechtěly být chápány jako „nenormální“, musely hrát podle mužských pravidel hry, a tím se podřídit i maskulinnímu vytváření diskurzu otázky feminizmu. (Osvaldová Barbora, 2004: 63 - 80).

7. Obsahové složení Vlasty v počátcích a v letech 1989, 1995, 2006

Časopis Vlasta založila poslankyně Dr. Milada Horáková¹⁰ a její spolupracovnice z Rady československých žen již v lednu 1947. Jméno získal časopis podle bojovnice z Jiráskových Starých pověstí českých a je to zároveň jméno, které v sobě nese název „vlast“. Tento název vznikl jako ideální kombinace jména časopisu pro ženy se silným odkazem na národní uvědomění. První šéfredaktorkou se stala spisovatelka Nina Bonhardová¹¹. Časopis již v prvním ročníku přinesl obsahovou náplň, která se s různými obměnami zachovala dodnes. Populárními a typickými rubrikami se staly např. články o módě, zdravé výživě, tipy a rady, cestování, dopisy, ohlasy a připomínky čtenářek nebo informace o budoucích i uplynulých kulturních událostech (viz. jednotlivá časopisecká oddělení). V prvním roce působení měla Vlasta náklad 100 000 výtisků. V druhé polovině 60. let stoupl její náklad na 635 tisíc výtisků za týden. (Zdroj <http://www.bkovarikova.cz/texty/zajimavosti/zhistorie-zenskeho-casopisu-vlasta.htm>).

¹⁰ Milada Horáková (25. prosince 1901- 27. června 1950) byla česká politička, popravená během komunistických [politických procesů](#) v 50. letech minulého století za údajné spiknutí a velezradu. Byla

jedinou ženou popravenou v rámci těchto soudních řízení. Díky své neústupnosti během svého soudu se stala symbolem odporu proti vládnoucí komunistické straně. V průběhu svého života byla zastánkyní a aktivistkou při řešení ženských otázek a dosažení jejich rovnoprávného postavení.

¹¹ Nina Bonhardová žila ve letech 1907-1981. Byla úspěšnou spisovatelkou, autorkou např. rožmberské trilogie Tanec rabů, Polyxena a Hodina závratí, nebo Pohádek třeboňského kapra.

- Titulní list prvního čísla časopisu Vlasta:

(Na obrázku je prezidentský pár Hana a Edvard Benešovi.

Autorem fotografie je Karel Hájek).

Později Vlasta dosahovala dokonce nákladu až 840 000 kusů výtisků, a to v době, kdy byla jediným týdeníkem pro ženy. Lze se domnívat, že mezi její čtenářky patřila za minulého režimu až čtvrtina českých žen.

První sídlo redakce bylo v podkrovních prostorách Melantrichu na Václavském náměstí. O rok později přesídlila do paláce Dunaj na Národní třídě. V březnu 1948 došlo k požáru vyvolaného nevypnutým vařičem na čaj. Provizorně se proto redakce přesunula do bytu tehdejší šéfredaktorky M. Tilschové ve Strašnicích. Oficiálním místem působit redakce se poté stala pasáž Práce v Jindřišské ulici. Odtud se po několika letech stěhovala do Žitné a později Malé Štěpánské ulice. Od roku 2005 sídlí redakce v nové budově na Pankráci, v ulici Lomnického.

Vlasta byla, kromě prvních let své existence, až do konce 90. let spjata s Českým svazem žen¹². Časopis byl poměrně progresivní již od svého založení.

¹² Původní Rada československých žen vznikla po válce roku 1945. Na stáncích s novinami se objevil nově založený obrázkový týdeník *Rada žen, který vycházel pod záštitou Rady čs. žen*. Vlasta se v roce 1947 stala přímou pokračovatelkou tohoto týdeníku. Později, v roce 1950, vznikl Československý svaz sloučením původní Rady žen a Zvázu slovenských žen. Jeho první předsedkyní se stala A. Hodinová-Spurná. Těžiště činnosti svazu bylo téměř výhradně v oblasti ekonomické a ideologické, tedy získávat ženy do průmyslu a zemědělství a podporovat politiku KSČ. Svaz však postupně upadal a jako masová organizace byl obnoven až v roce 1967; v souladu s federativním uspořádáním byly také ustaveny Český a Slovenský svaz žen. Svaz požíval v průběhu celého totalitního období mnoha politických výhod a disponoval i značným majetkem. Po roce 1990 byl Ústřední výbor Československého svazu žen rozpuštěn, zůstala pouze republiková organizace s názvem Český svaz žen. Ta si zachovala členstvo i majetek. Ten činil na účtech okolo 80 milionů korun. Později navíc svaz prodal podíl v nakladatelství MONA vydávajícího *Vlastu* za 110 milionů. Hospodaření svazu se však stalo méně průhledné, až došlo k jeho zadlužení. V současné době je svaz odkázán na dotace, které čerpá z Evropské unie a státního rozpočtu. Tradiční sídlo svazu, tedy luxusní prostory bývalé konírny Kaunického paláce zvané Růžový salon, pronajímá město ženám za symbolickou korunu. Český svaz žen využívá tyto prostory paláce ke svým akcím a sjezdům (např. ústřední shromáždění, finálové kolo soutěže Krásy ad.). (Zdroj <http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=670488>).

Informoval své čtenářky o aktuálním dění ze světové i domácí politiky a snažil se je zapojit do událostí veřejných. Neprezentoval ženu pouze jako hospodyni, přestože mnoho rubrik se věnovalo právě domácím pracím, ale nabízel čtenářkám i podněty a inspiraci pro lepší kariérní uplatnění a zlepšení jejich podmínek jako zaměstnaných žen. Oproti článkům z 50. let, které informovaly o statečných, tvrdě pracujících ženách a jejich přínosu pro společnost, přinášela Vlasta koncem 60. let alarmující články o zaměstnaných matkách, které byly nuceny více či méně úspěšně kombinovat svůj pracovní život s péčí o děti a domácnost. Jednotlivé články se snažily upozornit na existující problém přepracovaných žen, denně podstupujících tzv. druhou směnu. V téže době začala Vlasta také vyzývat své čtenářky k zapojení partnerů a manželů do péče o děti a domácnost. Časopis dlouhodobě přinášel články oslavující politicky aktivní ženy, profesorky, vědkyně, ženy v řídicích funkcích nebo příkladně žijící a rodinu podporující manželky a pomocnice slavných mužů.

Redakce Vlasty v roce 1989, 1995 a 2006

Rok 1989:

V roce 1989 bylo složení redakce časopisu zejména ženské. Muži byli zhruba ve třetinovém zastoupení. Šéfredaktorkou i oběma zástupkyněmi byly ženy. Konkrétně šlo o Alenu Šloufovou, jejími zástupkyněmi byly PhDr. Gabriela Pěvrátílová a PhDr. Marie Formáčková. Sekretářem byl František Jebavý. Vedoucím grafického oddělení byl ak. mal. Jiří Hladík. Časopis měl celkem pět oddělení: vnitropolitické, oddělení kultury a životního způsobu, dopisové, grafické a fotografické oddělení. Sídlo redakce bylo v Jindřišské 5 na Praze 1. Časopis vydával Český svaz žen ve vydavatelství MONA.

Rok 1995:

Vydavatelem časopisu v roce 1995 bylo nakladatelství MONA, spol.s.r.o. Šéfredaktorkou se stala bývalá zástupkyně šéfredaktorky PhDr. Marie Formáčková. Zástupci šéfredaktorky byli Michal Černík a Hana Šmidrkalová. Jako vedoucí vydání vystupoval PhDr. Otakar Gembala. Vedoucí výtvarnicí byla Taťána Černá. Redakce již nebyly rozděleny podle zaměření, ale jedna společná redakce čítala 10 lidí. Počet lidí podílejících se na vzniku periodika, tedy lidí interně přispívajících do obsahů, se oproti roku 1989 značně snížil, zhruba na polovinu. Sídlo redakce se v té době nacházelo v Žitné 18 na Praze 2.

Rok 2006:

V roce 2006 bylo vydavatelem časopisu nakladatelství Sanoma Magazines Praha. Šéfredaktorkou byla v roce 2006 Jiřina Köppelová. Zástupkyní šéfredaktorky byla Dagmar Škaloudová. Vedoucí vydání byla Jana Voňková. Nově vzniklou pozicí, kterou obsadila Etela Fiantová, se stala manažerka časopisu. V redakci bylo 6 žen a na obsazích se podíleli další cca 4 externí přispěvatelé v oblasti módy, kultury a grafiky. Zajímavým faktem je, že na vzniku média a mediálních obsazích se v roce 2006 podíleli jenom dva muži (grafik a editor), ostatní byly ženy, kterých bylo okolo deseti. Adresa a sídlo redakce se přesunulo na Prahu 4, Pankrác, do ulice Lomnického 7/ 1705, kde sídlí do současnosti.

Obsah a standardní rubriky Vlasty v letech 1989, 1995, 2006

Rok 1989- čtenářka občanka:

Časopis v tomto roce vycházel jako týdeník. K dispozici byl na novinových stáncích vždy pět dní, od pondělí do pátku. Distribuci zajišťovala PNS. Časopis měl standardně 32 stran. Titulní list přinášel minimálně informací o obsahu. V záhlaví bylo velké logo Vlasty, ve kterém byly vepsány údaje o ceně, ročníku, čísle vydání. V zápatí byly údaje o datech, kdy časopis vychází a komentář či poznámky k fotografii. Ta byla vždy jedna, celoplošná, vyvedená v barvách a byly na ní buď vyobrazeny známé osobnosti (např. herec Jan Rosák, miss Ivana Christová, či běžkařská závodnice Alžběta Havrančíková ad.), nebo obrázky související s konkrétním ročním obdobím nebo aktuálními svátky (např. kvetoucí stromy, kroje moravských žen ad.). Obsah časopisu byl mimo několika stránek vyveden černobíle.

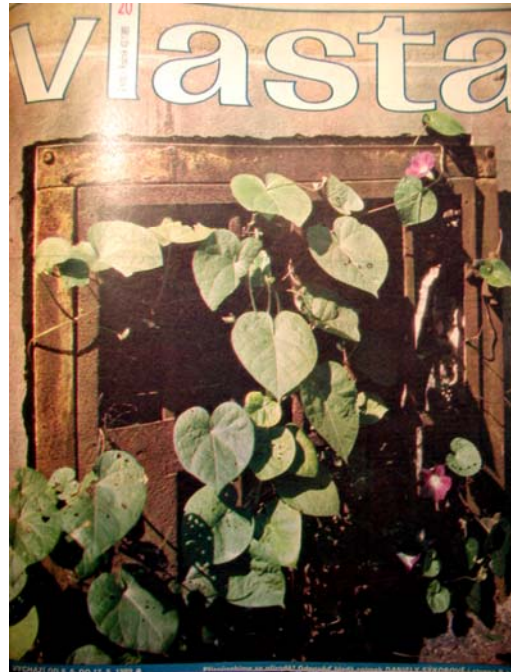
Snahou redakce bylo tematicky sjednotit články v časopise v návaznosti na aktuální dění či významné události (např. číslo věnované dětem a rodině vydané k 01.06.). Rubriky, které se standardně opakovaly byly: sloupek komentáře k aktuálnímu dění od člena redakce či významného externího přispěvatele, Dny našeho času, Rozhovor s..., Výročí týdne, Aktuálně, Otázka pro..., Vlastina poliklinika, O čem píšete, Váš příběh, Fejetonově, Román na pokračování, Křížovky, Rady, nápady, zajímavosti, Recepty, Sběratelky. Pravidelné rubriky pak bývaly doplněny o rozhovor se známou či významnou osobou, cestopisnou rubriku nebo psychologické příběhy, které měly poučný závěr a vyzývaly samotné čtenářky, aby se vyjádřily k tématu. Jednotlivé články se nevyhýbaly ani tématům drog, nemocí, ženských otázek (např. rozvodová problematika, svěření dětí do péče, pracovní vytíženost žen v zaměstnání i v domácnosti, platy žen, jejich postavení v organizacích ad.). Poslední jedna celá strana byla věnována inzerci.

Časopis se snažil podporovat osobité sebeuvědomění žen, a to např. prezentací mnoha úspěšných ženských umělkyně či vědkyně nebo články o významných ženách nejen z české historie. I rozhovory byly majoritně vedeny s ženami, zejména předními aktivistkami Českého svazu žen.

- Příklad titulních listů časopisu z roku 1989:

(Číslo 16 s hercem J. Rosákem.)

(Květnové číslo 20 s květinami.)

- Příklad emancipačně laděných článků, které zároveň dokládají i kosmopolitnost Vlasty, která vnímala pozitivní budoucnost žen a snahu o změnu stávajícího systému nejenom v československém, ale v celosvětovém měřítku:

JAKÁ JE PODLE VÁS NEJVĚTŠÍ PŘEKÁŽKA ŠIRŠÍ ŽENSKÉ ROVNOPRÁVNOSTI VE VAŠÍ ZEMI?

IRIS AVDEOVÁ-KALKANIOVÁ, Řecko, Liga pro ženská práva, povoláním právnička:
 Problém je v tom, že rovnoprávnost je drahá a nejsem si jista, že vláda složená z mužů je skutečně odhodlána ji prosazovat. Rovnoprávnost by navíc znamenala prosazování jiných modelů společnosti. Takových, které nejsou založeny na vykořisťování, na nadvládě silnějšího nad slabším. Z historie víme, že vykořisťování pracovní síly začalo bez účasti žen, ty pak vstoupily do hotových vztahů na pracovním trhu a musely se jim přizpůsobit. Tak to bohužel dosud je i ve světě politiky. Feminismus tuto nvrucenou rovnoprávnost odmítá. Nechce jen zasadit ženy do světa mužských hodnot. Chce změnit společnost novým způsobem myšlení založeným na přizpůsobivosti, vzájemné péči a rovnováze zájmů společnosti a rodiny. To znamená, že kdo dobře pečuje o rodinu, by měl mít pro společnost stejnou hodnotu jako ten, kdo vyrábí dobrá auta.

V Řecku feminismus zapustil své kořeny, ženy jsou nezávislejší, sebevědomější, chtějí se realizovat i mimo domov. Velkou překážkou je dosud rozdíl mezi úrovní města a venkova. Ženskému hnutí se například podařilo prosadit velmi pokrokový rodinný zákon. Jeho součástí je, že sňatek je povolen až po dosažení 18 let, že si žena ponechává své příjmení a podobně. Na venkově se to ovšem nedodrzuje, protože tam vládou staré pořádky a ženám o těch nových nic neřeknou.

CONNIE HILLOVÁ, USA, Ženy za rasovou a ekonomickou rovnoprávnost, 24letá sociální pracovníce z Alabamy:

Velkou překážkou na cestě k rovnoprávnosti jsou rozdílné názory na priority v samotném ženském hnutí v USA. Jde například o ústavní dodatek o rovnoprávnosti žen. Boj o jeho přijetí do americké ústavy trvá už od dvacátých let. Někdo jej považuje za cíl ženského hnutí, jiný si myslí, že nyní je důležitější boj proti diskriminaci v každodenním životě. Tím mám na mysli nedostatek a nedostupnost předškolních zařízení, které způsobují, že ženy nemohou uplatnit své schopnosti a kvalifikaci, dále nedostatky

v péči o přestárlé, týrání žen v rodinách, s nímž se střetávám takřka denně ve své práci v útulku pro ženy, nevhodné chování k ženám na pracovišti a podobně. Přes všechno úsilí ženského hnutí se na patriarchálním uspořádání společnosti mnoho nezměnilo, ženy si jen uvědomují jeho příčiny a už jej nepovažují za něco nedotknutelného. Ve Spojených státech se v poslední době opět dostává do středu pozornosti otázka umělého přerušení těhotenství. Nový prezident je otevřeně proti. Americké ženy ale za tuto svobodu dlouho bojovaly a nejsou ochotny se o ni nechat připravít.

MARIE KABRHELOVÁ, ČSSR, předsedkyně ústředního výboru Československého svazu žen:

Patřím k té skupině žen, která nikdy nehovořila o tom, že v Československu máme ženskou otázku — rovnoprávnost žen vyřešenou. Plná rovnoprávnost je dlouhodobý proces. Vývoj společnosti nastoluje stále nové jevy, nové potřeby, a ty se promítají do stupně emancipace ženy i do její rodiny. Jiné kroky jsme činily v období národně demokratické revoluce, další po vítězství socialismu a v průběhu vývoje. To, co bylo před 40 lety našim snem, je dnes v mnohém skutečnost — například široká společenská péče o rodinu, dlouhodobá mateřská dovolená, vybudování sítě mateřských škol nebo vysoký stupeň vzdělanosti a kvalifikace žen. Přitom také každá generace žen je jiná, má jiné zkušenosti, znalosti, má jiné zájmy a potřeby.

Má také odlišnou psychiku. To a mnoho jiných okolností musíme brát v úvahu, když hovoříme o dalších krocích rovnoprávnosti žen. Přitom v rámci i jedné generace je tolik rozmanitosti, které zasluhují lépe je poznat, více k nim přihlížet.

Svůj názor na složitost této otázky nemohu vysvětlit v krátkém rozhovoru. Chce to pohled z mnoha stran. Tyto otázky se dnes stávají ve světě předmětem mnoha diskusí a názorů — objektivních i hluboce subjektivních, pokrokových i reakčních. Vstupují do nich nejen ženy, ale ve velkém počtu i muži. Ať už jsou to ti, kteří se zamýšlejí, jak dál prohlubovat rovnoprávnost žen, muži, kteří uznávají ženu jako partnerku, ale i muži, kteří by ji chtěli uzavřít do čtyř stěn domácnosti.

Jedno je však pro mladé generace žen, které mají rodinu, rozhodující — míra času na práci, na rodinu, i pro sebe, včetně dalšího růstu. Řešení v současné době spatřuji ve zkrácené a pohyblivé pracovní době žen, které mají malé děti (ČSSR tento princip prosazuje), v lepším fungování zásobování, obchodu, zdravotnictví a dalších služeb. V neposlední řadě je i v tom, že bude přibývat mužů, pro něž některé práce v domácnosti nebudou přítěží a že povedeme děti vždy úměrně jejich věku, aby se i ony na denních pracích v rodině podílely.

A abychom se dostaly v rovnoprávnosti dál, je také nutné dál vidět. Bohužel i zde teorie zaostala. Musíme analyzovat zkušenosti bez emocí a vášní, rozumově, uvážlivě nastolovat věci k prověření, postihnout správně tendence cest, jimiž půjde vývoj rodiny a všechny další aspekty růstu rovnoprávnosti žen. Prostě nás čeká rozvinout teorii.

VLASTA 17

Rok 1995- čtenářka matka/ hospodyňka:

Časopis vycházel i nadále jako týdeník, a to vždy ve čtvrtek. V roce 1995 již musel soutěžit s dalšími rodinnými časopisy či ženskými tituly, které byly čtenářkám na trhu k dispozici (např. časopis Žena a život, který začal v tomto roce vycházet). Distribuci zajišťovala nadále PNS. Rozsah časopisu se zvětšil z původních 32 stran na 48 stran. Cena za výtisk v tomto roce byla 10,80 Kč. Formát časopisu se zmenšil z původního rozměru blížíícího se velikosti novin na standardní A4 velikost.

V záhlaví přední stránky nechybělo logo Vlasty a pod ním moto „Všechny stránky ženy“ a stránka obsahovala podstatně více informací než v roce 1989. Snažila se zaujmout svými fotografiemi a texty přitáhnout čtenáře a přesvědčit je ke koupi. Zajímavý je fakt, že oproti různým motivům, objevujícím se na přebalu Vlasty v předchozím sledovaném období, vsázela Vlasta v roce 1995 pouze na tváře slavných osobností, zejména Čechů. Fotografie osobnosti zabírala více jak ½ přední strany, pod ní bylo jméno a citát celebrity. Nalevo od fotografie byly cca čtyři upoutávky na obsah časopisu, jednalo se zejména o módní články či recepty. Jednotlivé rubriky se poměrně lišily od Vlasty z roku 1989. Pouze několik jich zůstalo zachovaných, např. Fejetonově či Cestování. Novými rubrikami byly např. Naši nejmenší, Chodníčky života, Stop, Astrologie pro Vás, Horoskopy, Televizní program ad. Nadále mohly čtenářky nalézt rady v oblasti péče o domácnost či kosmetické rady, např. Salon Vlasty, Vlasta pro půvab, Vlasta a zdraví, Vlasta v domácnosti. Zcela však vymizely články týkající se domácí či zahraniční politiky a aktuálního dění. Zároveň jakákoliv vážnější témata, např. samotná otázka ženské emancipace, jsou v časopise zastoupena velmi okrajově.

Časopis vycházel celý barevně. Byl kladen velký důraz na pestré a výrazné barvy a ohraničení textů a obrázků. Celková kompozice jednotlivých stránek pak působila sice vesele, ale velmi chaoticky a pro orientaci v textu nešťastně. Samotné články doprovázely mimo fotografií různé grafiky, které měly zajistit větší líbivost obsahu. Výsledkem byly stránky s rozsáhlým obrazovým doprovodem a podstatně menším obsahem textu. Roztříštěnosti celkového efektu napomohlo i použití mnoha různých fontů, velikostí, barev a sklonů písma. Někdy byl text i zvlněný nebo byl tištěný vertikálně místo horizontálně. Poměr inzerce v časopise byl zhruba šestinásobný oproti roku 1989. Konkrétně se jednalo o 8-10 stránek reklamy, tedy cca 20% textu mělo komerční charakter. V roce 1989 se jednalo o 3% z celkového obsahu časopisu.

- Příklad titulních listů časopisu z roku 1995:

(Číslo 18 s Blankou Hrdinovou.)

(Květnové číslo 20 s Evou Jurinovou.)

Rok 2006- čtenářka konzumentka:

Formát časopisu se z původní klasické A4 zhruba o 2 cm zvětšil na výšku. Počet stran vzrostl na 76. Cena výtisku byla 27 Kč. Přední strana Vlasty je vždy laděná do určitého barevného tónu. Došlo ke změně mota z „Všechny stránky ženy“ na „Nejčtenější týdeník pro ženy“. Zachováno zůstalo použití velké fotografie známé osobnosti a s ní spojené heslo. Ve zkoumaném vzorku výtisků se jednalo výlučně o úspěšné ženy v českém showbusinessu. Přes fotografii byl vypsán přehled zajímavých typů z obsahu časopisu, obzvláště s důrazem na recepty a vaření. V textové části titulního listu je často použit bulvární způsob oslovení čtenáře, a to zejména přímé oslovení, sugestivní oslovení, slang, dramatizace, zdrobněliny apod. Např. „Co nesmíte zapomenout?“, „...letní botičky.“, „Psycho: Jak...“, „To jsou věci: pivo prý léčí.“, „Slunce útočí...!“ V textu je opět využito mnoho druhů fontů, sklonů a velikostí písma, ale celkově úprava nepůsobí chaoticky a je poměrně přehledná. Jednotlivé rubriky zůstaly oproti roku 1995 poměrně nezměněné, liší se hlavně způsob zpracování. Obsah časopisu téměř zcela postrádá informace z aktuálního dění (mimo bulvár) či současné domácí a zahraniční politiky. Poměr reklamy je o něco nižší než v předchozím studovaném období, tedy zhruba 15%. Pokud bychom

však do inzerce zahrnuli i „tipy“ redaktorů na konkrétní druhy kosmetiky, oblečení a služeb, dostali bychom se na úroveň přes 22%.

Na časopise je již v tomto roce znát snaha o přiblížení se lifestylovým časopisům a jak grafická úprava, tak články a tipy předpokládají za svého typického čtenáře zejména moderní a „in“ ženu. Vnímání image časopisu podle prvního dojmu z přední strany se příliš neliší od jiných časopisů tohoto typu, např. Marianne či Žena a život. Zajímavý je fakt, že mnoho atributů, které charakterizují dívčí časopisy (KADLECOVÁ, Kateřina, 2007: 38) můžeme najít i ve výtiscích Vlasty z roku 2006. Jedná se například o přímé oslovování a vytváření společného povědomí o příslušnosti ke čtenářské skupině tohoto konkrétního periodika. Dalšími znaky jsou například důrazná doporučení (např. „Bez tohoto make-upu nemůžete být“), PR značek, opakovaný úkol najít si a udržet partnera a další. Je kladen důraz na schopnost nákupu a konzumace prezentovaných objektů.

- Příklad titulních listů časopisu z roku 2006:

(Číslo 30 s herečkou A. Šiškovou.)

(Číslo 39 se zpěvačkou H. Zagorovou.)

8. Zkoumání mediálních obsahů

„Výměna informací potřebná pro fungující demokracii se převážně zprostředkovává masovými médii.“ (citováno dle Reifová, Irena, 2004: 51). Problematika a úkoly, které si pro studium mediálních obsahů vědci stanoví, úzce souvisí s výzkumnou metodou, kterou použijí. Existují dva základní metodické přístupy k analýze mediálních obsahů: **hermeneutická textová a obrazová analýza** a **kvantitativní obsahová analýza**. Zároveň je možné využít ke studiu tzv. **triangulaci metod**, tzn. kombinovat oba postupy a získat tak výstupy, které nám přinesou nejenom data, ale i konkrétní interpretace obsahů. Oba typy metod mají své výhody i nevýhody.

Kvalitativní metoda

Tato metoda vychází z literárně vědní interpretace. Kvalitativní metoda je vždy subjektivní a zkoumání mediálních obsahů se děje na základě jejich individuální interpretace. Výzkumník se stává nedílnou součástí výzkumu. Replikovatelnost dat je podstatně nižší, neboť změna zkoumajícího znamená pravděpodobně i změnu výsledků. Je schopná odhalit hlubší argumentační struktury. Aspekty využití kvalitativní analýzy obsahu mohou být následující: lingvistická analýza, sociologická analýza, sémiotická analýza, kritická lingvistická analýza, kulturně- žánrová analýza ad.

Kvantitativní metoda

Kvantitativní metoda nám umožňuje zkoumat velké objemy dat. Může nám přinést velmi jasná a strukturovaná fakta. Považuje sociální realitu za existující nezávisle na výzkumníkovi. Měla by být replikovatelná se stejnými výsledky i jiným badatelem a nabízí vysokou míru ověřitelnosti. Její výsledky lze podrobit statistickým analýzám. Je však méně flexibilní a od počátku do konce výzkumu musí opakovat neměnný postup kódování dat bez ohledu na nově nabyté zkušenosti v procesu výzkumu.

Definicí kvantitativní analýzy je citováno dle Dominicka Wimmera (1997: 83) od různých autorů mnoho, například:

„Obsahová analýza je kvantitativní výzkumnou metodou pro systematický a intersubjektivně ověřitelný popis komunikačních obsahů, vycházející z vědecky podloženého kladení otázek.“

„Je to výzkumná technika pro vytvoření replikovatelných a validních dat.“

„Obsahová analýza je metoda pro studium a analyzování komunikace pomocí systematického, objektivního a kvantitativního postupu za účelem získání měřitelných proměnných.“

Díky tomu, že moje výzkumné téma zahrnuje studium většího objemu dat v odlišných časových úsecích, rozhodla jsem se využít postupu kvantitativní obsahové analýzy. Ta mi umožní analyzovat rozsáhlé množství článků a relevantních textů a jako výstup získat statisticky aplikovatelné a měřitelné analýzy obsahů.

8.1. Postup kvantitativní obsahové analýzy

1. Výzkumné téma

2. Operacionalizace

3. Plánování a organizace

4. Přípravná a ověřovací fáze

5. Sběr dat

6. Vyhodnocení

1. Zadání výzkumného tématu nebo-li konceptualizace. Na počátku celého výzkumného procesu si stanovíme nejenom konkrétní výzkumné téma, ale i hypotézu. Zadání výzkumu může vycházet nejenom z praktického zájmu o mediální obsahy, ale i z teoretických úvah. Před stanovením konkrétního zadání výzkumného

tématu tak většinou existuje jen všeobecně formulovaný zájem o určité mediální obsahy. V druhém kroku bychom měli být schopni tento zájem jasně definovat a upřesnit jeho jednotlivé aspekty. Také bychom si v této fázi před přechodem k dalšímu kroku měli ujasnit, zda je námi zvolená výzkumná metoda odpovídající a bude nám schopná zajistit získání odpovědí na výzkumné téma.

2. Další fází je vypracování metody, která nám umožní získat odpověď na výzkumné téma. Díky tomu, že se obvykle nedá výzkumné téma přímo zkoumat, musíme abstraktní pojmy definovat a převést do konkrétní roviny. Během fáze operacionalizace si také musíme stanovit konkrétní výběrový soubor, kterým rozumíme výběr jednotek přicházejících v úvahu pro analýzu. Tento soubor musíme definovat dle čtyř aspektů. Nejprve vybereme médium či média, které chceme studovat. Dále stanovíme výběrový vzorek, který musí mít parametry celého souboru, to znamená výběr konkrétního časového období. Dále ustanovíme kódovací jednotky analýzy, které zároveň i definujeme. Zavedeme systém proměnných a hodnot, kterých budou nabývat v kódovací knize. U tištěných médií jsou kódovací jednotky většinou definovány prostorově, u elektronických médií časově.

3. Vymezíme si časový a organizační průběh výzkumu. Zároveň zajistíme veškerou připravenost (př. i dostatečné zajištění lidských zdrojů).

4. Ověříme si vhodnost výzkumných metod a dostatečné personální, technické a metodické zajištění.

5. Poté následuje průběh samotného sběru dat a jejich zaznamenání do kódovací knihy- tzv. kódování.

6. Vyhodnocením se rozumí analýza a interpretace získaných dat pomocí tabulek, grafů a doprovodného textu. Zároveň vyhodnotíme hypotézy. Byly potvrzeny či vyvráceny?

Jednotlivé etapy se mohou navzájem prolínat a ovlivňovat se. (Zdrojem informací je blok přednášek Tomáše Trampoty na FSV UK, předmět Zkoumání mediálních obsahů, rok 2006).

Úrovně zkoumání obsahu

Mediální obsahy můžeme zkoumat podle úrovně, na které rozdělíme mediální prostředí.

- a) Makro úroveň, tzn. zkoumání celého mediálního systému
- b) Mezo úroveň, tzn. zkoumání typově jednoho média
- c) Mikro úroveň, tzn. zkoumání konkrétního média

Mé studium bude probíhat na mikro úrovni a bude se po celou dobu podrobovat analýze mediálního obsahu konkrétního média- časopisu Vlasta.

9. Příprava vlastní realizace obsahové analýzy

Zvolení výzkumného tématu a hypotézy

Výzkumné téma:

V průběhu posledních dvou dekad prošla naše společnost velkými politickými, kulturními i sociálními změnami. Také mediální sféra zaznamenala velký posun od centralizované kontroly mediálních obsahů k větší různosti témat a názorů. Přesto je možné, že určitá témata a jejich reprezentace zůstala neměnná i přes rozsáhlé změny v naší společnosti. Ženské otázky a genderová problematika je jistě v dnešní době menší tabu než před Sametovou revolucí. Je však možné, že svoboda projevu k určitým tématům s sebou automaticky nepřináší různé a nestranné informace. Je možné, že v rámci zachování rozložení stávajícího fungování společnosti budou některá témata reprezentována stejně i v průběhu času, bez ohledu na politickou svobodu a svobodu slova.

Bude mě proto zajímat, jakým způsobem reprezentuje ženský časopis téma svobodné ženy či matky ve svém obsazích a liší-li se způsob reprezentace ve třech odlišných časových úsecích. Zajímat mě bude také poměr článků psaný muži a

ženami, kteří se budou k danému tématu vyjadřovat, a zároveň jejich původ, to znamená, zda články pochází z redakce či jsou externí.

Hypotéza:

Je možné, že média mají určitý vliv na své příjemce a mohou určitým způsobem pomáhat utvářet jejich vnímání světa na základě zprostředkovaných mediálních obsahů. Pokud tyto obsahy nesou i určitá poselství, může za určitých okolností existovat i potenciál ovlivnění příjemců pomocí komunikovaných sdělení. Stejně tak, jako mají média možnost informovat neutrálně, mohou určitá témata prezentovat pozitivně či negativně. To znamená ve shodě k určité problematice či v opozici k ní, tedy kriticky. Pokud tyto mediální obsahy mají určitou výpovědní hodnotu o fungování společnosti a rozložení moci a vlastnických prostředků, mohou podporovat či podlamovat stávající společenský systém.

Je možné, že ženské časopisy reprezentují určitá genderová témata negativně. Mohou je prezentovat z maskulinní perspektivy a podporovat tak fungování patriarchální společnosti. Pokud by se způsob reprezentace žen jako minoritní skupiny nezměnil i přes značný společenský vývoj a pokrok v oblasti ženských otázek, mohly by tyto ženské časopisy podporovat stávající rozložení moci ve společnosti napříč časovými obdobími. Tím by mohly utvrzovat své čtenáře v legitimitě stávající dominance určité skupiny či skupin.

Zvolená výzkumná metoda:

Kvantitativní obsahová analýza

Operacionalizace

Výběrový soubor:

Výběrovým souborem pro moji práci bude tištěný časopis. Konkrétně se jedná o ženský týdeník Vlasta. Ve své práci budu sledovat tři odlišné časové úseky, ale vždy ve stejné fázi roku. Konkrétně se zaměřím na tato období: duben, květen, červen 1989, duben, květen, červen 1995 a duben, květen, červen 2006. Pokud bude konkrétní číslo zasahovat do dvou měsíců, přidělím každému měsíci poloviční hodnotu. Čísla vycházející v březnu a přesahující duben zařadím do měsíce dubna. Taktéž červnová čísla přesahující do července podrobím studiu.

Výběrový vzorek:

Výběrovým vzorkem budou všechny časopisecké příspěvky, které budou informovat o problematice svobodné ženy či matky a s tím související problematikou jejich veřejného uplatnění. Tzn. například rozhovory na toto téma, články o legislativě vážící se k pracujícím svobodným ženám a matkám, relevantní diskuse, reportáže, zpravodajské články, publicistické příspěvky, příspěvky redakce či otištěné názory čtenářů apod. Do analýzy nezahrnu sledování obsaženého placeného reklamního textu či vložené reklamní materiály.

Definice „svobodné ženy či matky“:

Příspěvkem relevantním k výzkumnému tématu shledáme všechny jednotky, které budou informovat o tématu svobodné ženy či matky a s tím související problematikou. Takovým tématem rozumíme všechny články či samostatné obrazové materiály, které se týkají sociálního postavení, ženské otázky, legislativy, rodinné problematiky, historického vývoje, sociálního vývoje, vztahů atd. vážících se ke svobodně, tedy bez partnera žijící ženy či matky samoživitelky a vdaných žen či matek.

Jednotka analýzy:

Za jednotku analýzy budu považovat jeden textový příspěvek. Příspěvkem budu chápat ucelenou žurnalistickou jednotku (doprovázející obrazový materiál budu považovat za jeho součást) nebo samostatný obrazový materiál s doprovodným textem. Za jednotku analýzy nebudu považovat jakoukoliv formu placené reklamní propagace.

Stanovení proměnných:

Pro jasné a neměnné zanášení proměnných do kódovací knihy musíme zavést standardizovaný systém hodnot, kterých budou proměnné nabývat. Proměnnými rozumíme např. v jakém měsíci článek vyšel, rozlišení zdroje informace, důležitost příspěvku vzhledem k tématu ad. Konkrétně viz. tabulka proměnných- Příloha 1. Jako pozitivní shledám takové články, které budou o emancipačním procesu informovat souhlasně a budou ve svých textech podporovat pracovní zařazení a možnost kariérního sebeuplatnění svobodných žen či matek. Jako

neutrální shledám články, které nebudou vyjadřovat konkrétní zaujetí či budou přinášet holá fakta. Články, které budou informovat o feminismu a emancipaci jako o nežádoucím jevu, budu vnímat jako negativní. Toto a další proměnné zaznamenám do konkrétně vyhotovené kódovací knihy, viz. Příloha 2.

Plánování a organizace

Plánování a organizace a přípravná a ověřovací fáze:

Během těchto dvou fází se zaměřím na revizi a konzultaci zvolených metod a postupů pro svůj výzkum a provedu kontrolní postupy pro zajištění maximální připravenosti pro výzkum.

Samotný průběh sběru dat

Kódování: průběh výzkumu a zanesení do kódovací knihy:

Za pomoci kódovací knihy, kterou jsem pro svůj výzkum vytvořila, jsem analyzovala celkem 60 příspěvků, které jsem našla v časopise Vlasta ve sledovaných obdobích. U více rozsáhlých článků se mohlo stát, že příspěvatelem byla jak žena, tak muž či pohlaví nešlo určit. Např. podle příspěvku čtenáře nešlo určit jeho pohlaví a příspěvek dále komentoval jiný čtenář- muž. Obě strany tedy měly poměrně rovným dílem vliv na finální podobu článku- jednotku analýzy. V takovém případě jsem každému při sčítání poměru přidělila poloviční hodnotu. Jiné komplikace se při kódování nevyskytly. Výhodou při provádění této konkrétní analýzy byl snadný přístup a dostupnost zdroje informací. Všechny sborníky čísel má k dispozici Národní knihovna České republiky. Poměrně rozsáhlé množství sledovaných článků zajistilo i dostatek k tématu relevantních článků, které v další části práce podrobuji analýze a vyhodnocuji výsledky pomocí grafů.

9.1. Vyhodnocení a interpretace výsledků

Vyhodnocení výsledků a zhodnocení hypotéz:

Konkrétní sledovaná data o všech jednotkách analýzy jsou zaznamenána v kódovací knize, která je součástí této práce jako Příloha 2. První mojí klíčovou hypotézou byla domněnka, že „**určité médium může v průběhu času prezentovat určité téma neměně, a to za účelem podpory stávajícího systému a rozložení moci**“. Tato hypotéza byla dle mého názoru vyvrácena. Existují totiž dva úhly pohledu, které oba hypotéze protirečí. Pokud totiž srovnám pozitivní, neutrální a negativní titulky a příspěvky v letech 1989, 1995 a 2006 zjistím, že téma bylo v průběhu času prezentováno následovně (viz. graf č. 3 a graf č. 4):

Zabarvení titulků:	duben	květen	červen
Pozitivní 1989	6	2	9
Neutrální 1989	6	12	10
Negativní 1989	0	0	0
Pozitivní 1995	2	0	0
Neutrální 1995	0	0	0
Negativní 1995	0	0	0
Pozitivní 2006	0	1	1
Neutrální 2006	5	3	2
Negativní 2006	1	0	0

Zabarvení příspěvků:	duben	květen	červen
Pozitivní 1989	2	6	13
Neutrální 1989	9	7	5
Negativní 1989	1	1	1
Pozitivní 1995	0	0	0
Neutrální 1995	1	0	0
Negativní 1995	1	0	0
Pozitivní 2006	0	1	1
Neutrální 2006	5	3	1
Negativní 2006	1	0	1

V roce 1989 jasně převládá pozitivní zabarvení jak titulků, tak příspěvků. Neutrální zastoupení je stejně tak časté jako pozitivní a negativní je zcela okrajové. V roce 1995 je však poměr vyrovnaný ve všech třech kategoriích. V roce 2006 pak je minimum jak pozitivních, tak negativních titulků i článků a jasně převládá počet neutrálních. Z toho tedy lze usuzovat o změně, že reprezentace tématu není

v průběhu času neměnná a je znatelný posun od reprezentace pozitivní k zejména neutrální, až okrajově negativní. Druhý úhel pohledu, ze kterého můžeme sledovat, zda je prezentace tématu neměnná, je sledování množství relevantních článků otištěných v konkrétním roce (viz. graf 1.). Z grafu je patrné, že přes 70% všech článků vyšlo v roce 1989, pouhá 3% vyšla v roce 1995 a přes 20% v roce 2006. Pokud tedy přisuzujeme určitou moc médiím díky jejich možnosti vytvářet veřejnou agendu (viz. str. 13), mohou tím pomoci utvářet určité priority společnosti při řešení veřejné problematiky. Zatímco v roce 1989 bylo relevantních článků ve Vlastě poměrně mnoho, v roce 1995 bylo téma emancipace a feminismu v obsahu zastoupeno minimálně a bylo nahrazeno články zejména o vaření a péči o rodinu a domácnost! V roce 2006 se opět několik článků v časopise objevuje, ale ze srovnání je znát pouhá neutralita prezentace tématu, nikoliv snaha o aktivizaci žen pro zájem o ženské otázky. Poměr objemu článků v jednotlivých letech tedy také jasně domněnku o neměnné prezentaci zkoumaného tématu vyvrací.

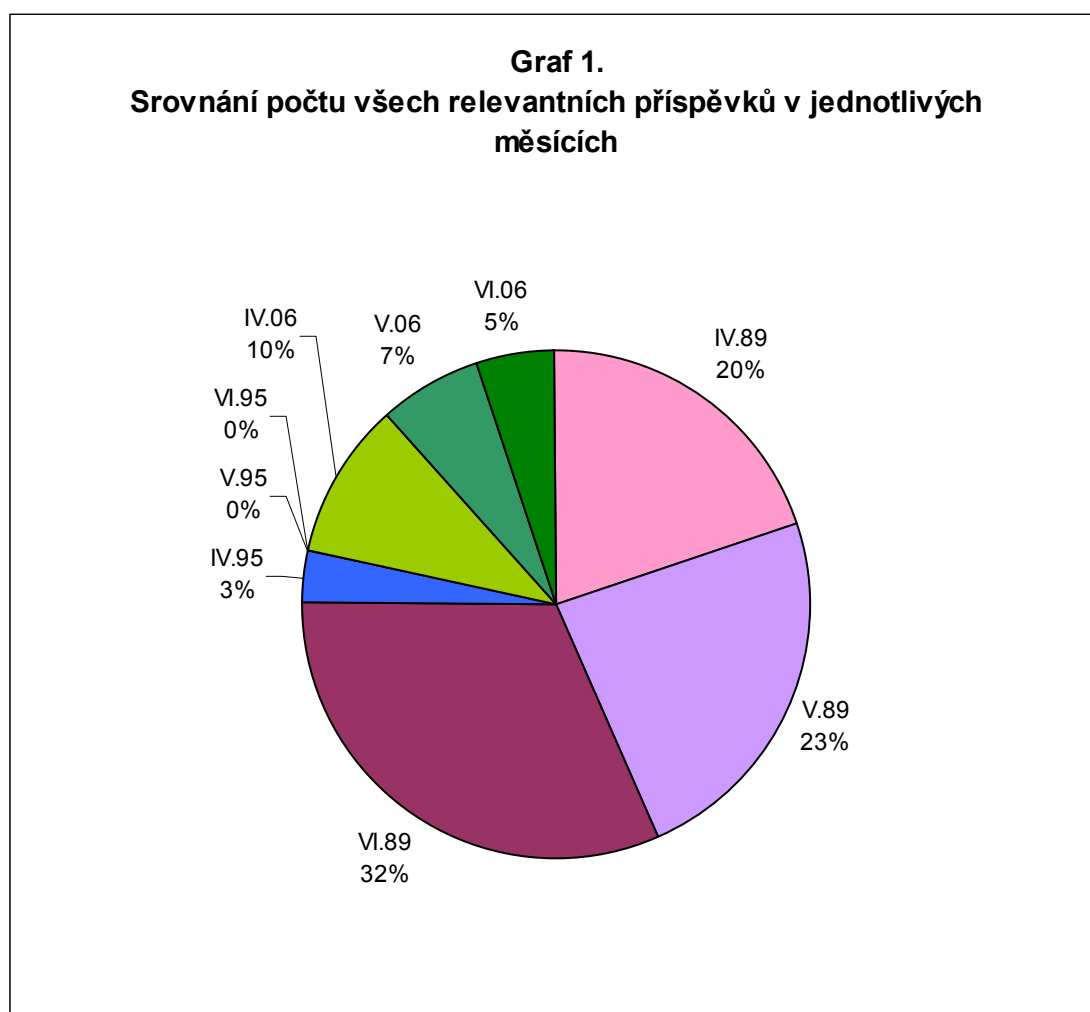
Druhou hypotézou, kterou jsem ve své práci vyslovila, byla domněnka, že Vlasta ve všech časových úsecích **„negativně prezentuje svobodnou ženu a matku a možnosti jejího veřejného uplatnění“**. Tato hypotéza se nepotvrdila. Z výše zmíněného srovnání zbarvení titulků a článků je patrné, že zejména v roce 1989 bylo téma prezentováno pozitivně stejně jako neutrálně a minimálně, i jako v dalších letech, negativně. V tuto chvíli však může hrát roli vlastní množství článků. Zejména ve zmiňovaném roce 1995 je patrná velká absence článků týkajících se ženských a genderových otázek a své čtenáře tak časopis o této problematice téměř neinformuje. Tím může napomoci právě podpoře systému fungování patriarchálního uspořádání světa. Tím by došlo k potvrzení hypotézy.

Pokud usuzujeme, že nám média určitým způsobem pomáhají v orientaci v širším světě i v našem sebeuvědomění si místa ve společnosti a definování našich sociálních rolí, může toto obsahové složení Vlasty i podporovat vnímání genderových rolí. Pokud na stránkách velmi tradičního ženského časopisu nacházíme majoritně články o šití, vaření a kosmetice a otázky ženského uplatnění ve veřejné sféře téměř chybí, není něco tak úplně v pořádku. Potom by však bylo na místě provedení obsahové analýzy všech ženských titulů na našem trhu, abychom zjistili, zda jde pouze o Vlastu či celospolečenský trend.

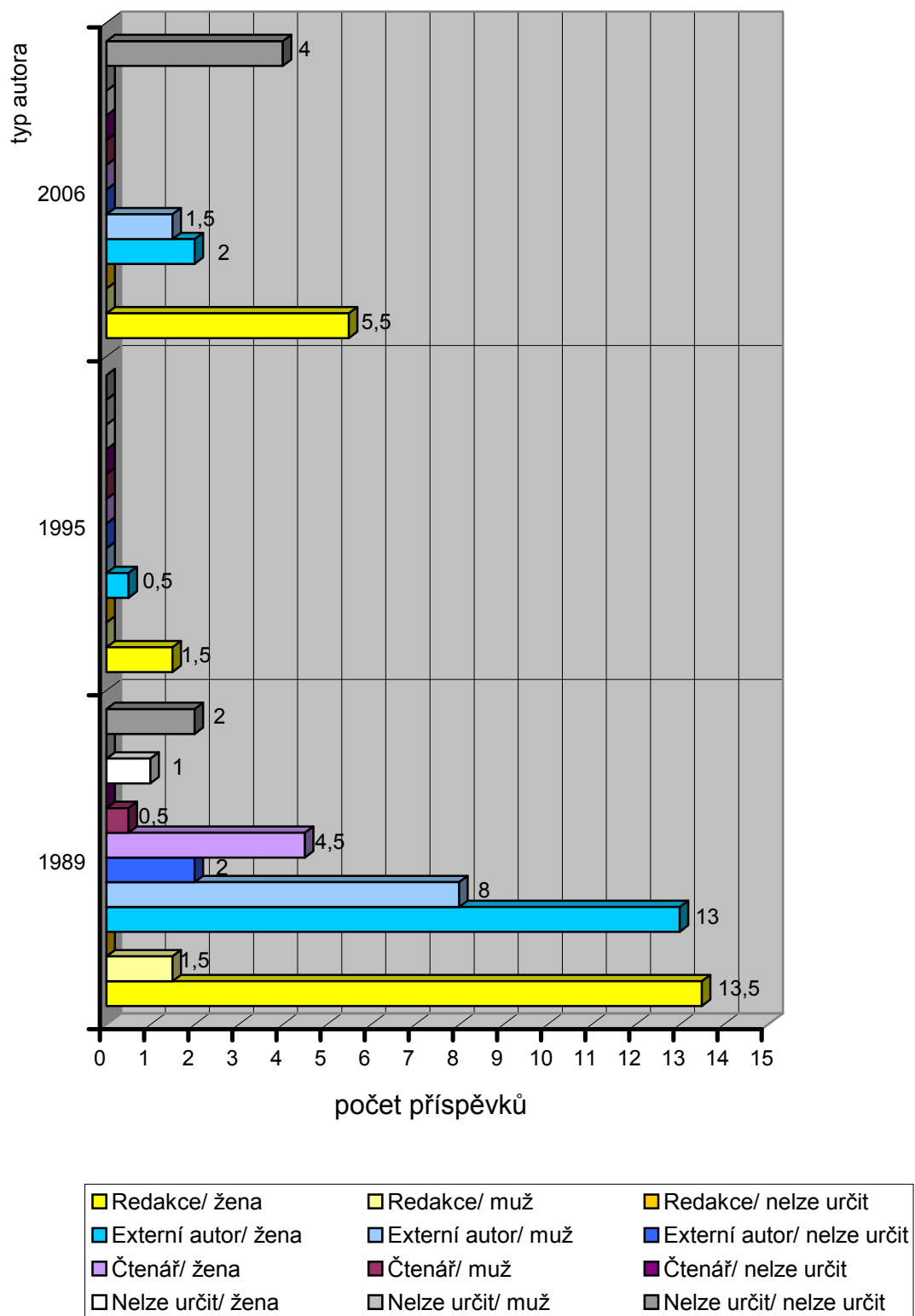
9.2. Výsledky kvantitativní analýzy v grafickém zpracování

Po zpracování všech relevantních článků (finální číslo bylo 60) ve všech časových blocích, jsem převedla klíčové výsledky do grafické podoby, kterými jsou:

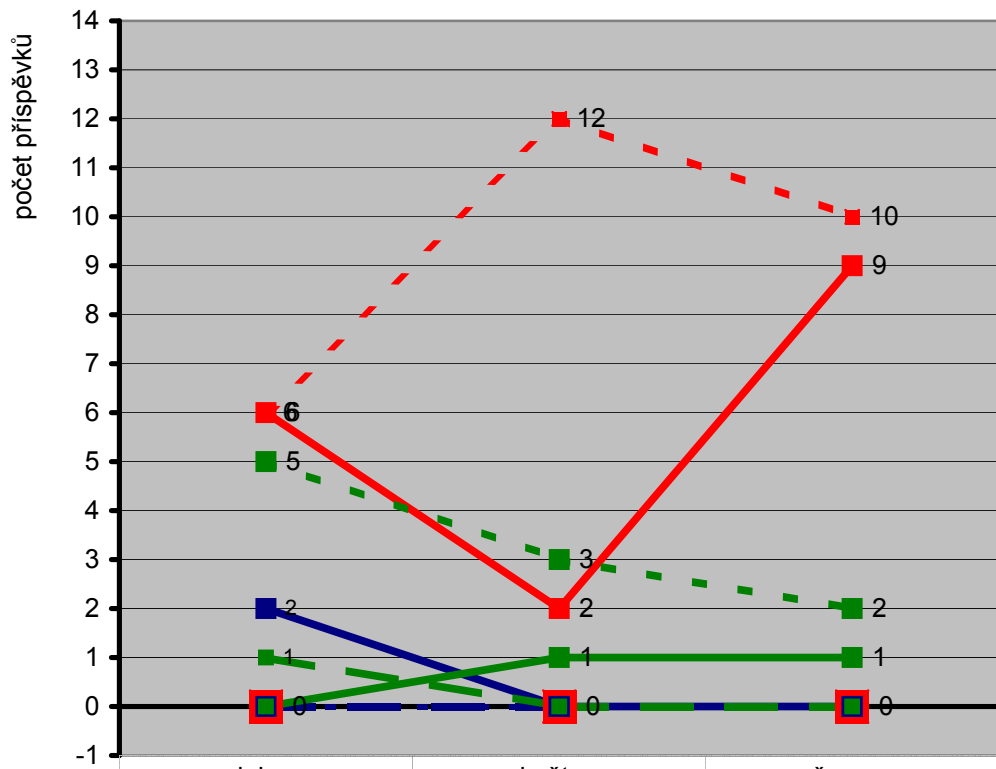
- srovnání všech 60 příspěvků v jednotlivých měsících a letech a vypracování poměru, ve kterém roce se periodikum nejvíce zabíralo tématem ženských otázek (graf 1).
- zaměření se na zdroje článků, zda byli primárními příspěvateli, kteří se k ženské otázce vyjadřovali, ženy či muži a zároveň srovnání, zda šlo o příspěvek interní či externí (graf 2).
- srovnání zabarvení titulků a příspěvků (od pozitivní po negativní prezentaci), tedy jak bylo téma v jednotlivých měsících prezentováno (graf 3 a 4).
- porovnání důležitosti a délky příspěvků v jednotlivých letech (graf 5 a 6).

Graf 2. Srovnání zdrojů článků - Zdroj informace/ pohlaví autora

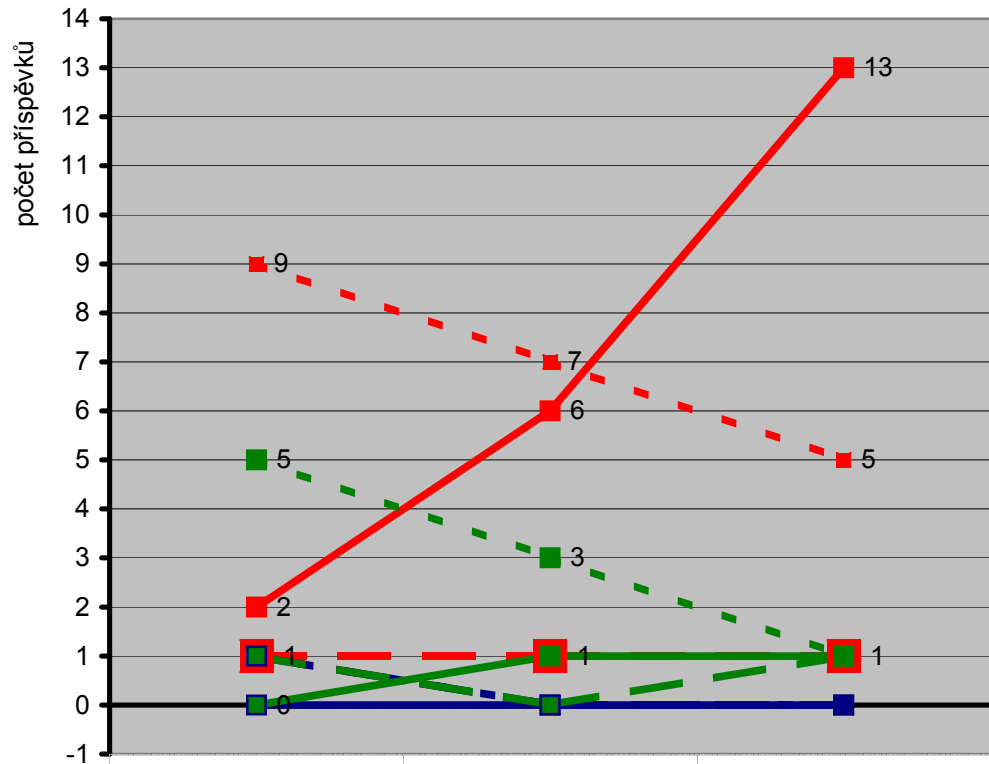

Graf 3.
Srovnání zabarvení titulků

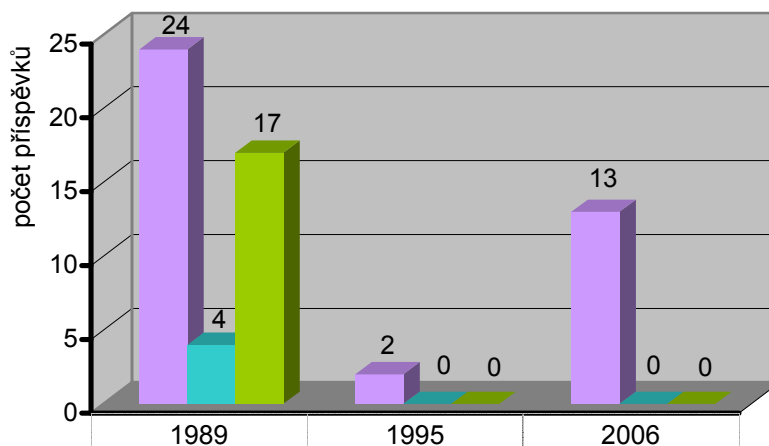
	duben	květen	červen
—■— Pozitivní 1989	6	2	9
- -■- Neutrální 1989	6	12	10
—■— Negativní 1989	0	0	0
—■— Pozitivní 1995	2	0	0
- -■- Neutrální 1995	0	0	0
—■— Negativní 1995	0	0	0
—■— Pozitivní 2006	0	1	1
- -■- Neutrální 2006	5	3	2
—■— Negativní 2006	1	0	0

Graf 4.
Srovnání zabarvení příspěvků

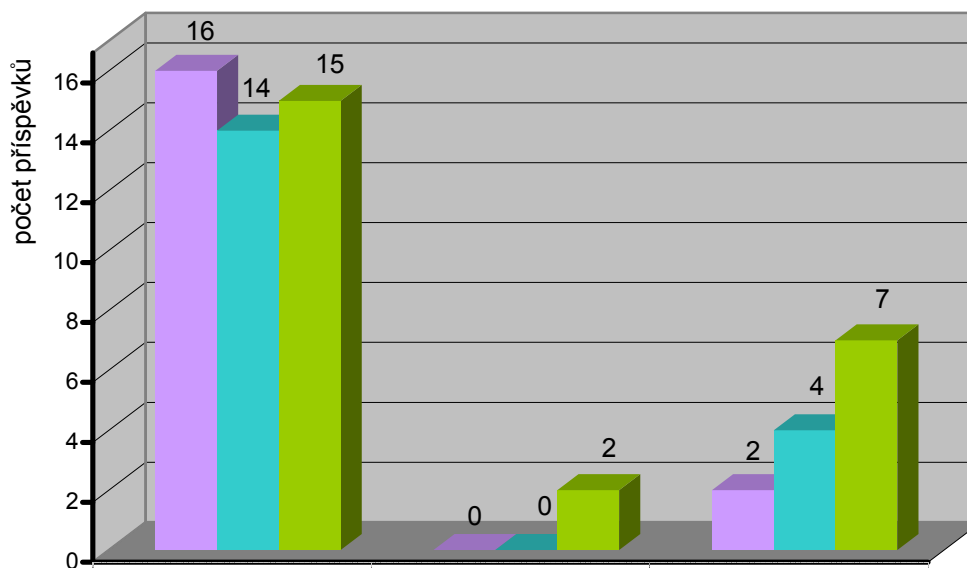
	duben	květen	červen
—■ Pozitivní 1989	2	6	13
- -■ Neutrální 1989	9	7	5
...■ Negativní 1989	1	1	1
—■ Pozitivní 1995	0	0	0
- -■ Neutrální 1995	1	0	0
...■ Negativní 1995	1	0	0
—■ Pozitivní 2006	0	1	1
- -■ Neutrální 2006	5	3	1
...■ Negativní 2006	1	0	1

Graf 5.
Porovnání délky příspěvků v jednotlivých letech

■ příspěvek měl rozsah celé strany a více	24	2	13
■ příspěvek měl rozsah cca půl strany	4	0	0
■ příspěvek měl menší rozsah než půl strany	17	0	0

Graf 6.
Porovnání důležitosti příspěvků v jednotlivých letech

■ velmi důležitý	16	0	2
■ průměrně důležitý	14	0	4
■ minimálně důležitý	15	2	7

10. Seznam použité literatury a dalších zdrojů:

1. REIFOVÁ, IRENA, Analýza obsahu mediálních sdělení, Nakladatelství Karolinum, 2004.
2. OSVALDOVÁ, BARBORA, Česká média a feminismus / Barbora Osvaldová, Libri, 2004.
3. KADLECOVÁ, KATEŘINA, Dívky a girls podle českých dívčích časopisů, Nakladatelství Bor, 2007.
4. COLE, ELLEN, Featuring females : feminist analyses of media / edited by Ellen Cole and Jessica Henderson Daniel, APA, 2005.
5. McLAUGHLIN, L., Feminism, the public sphere, media and democracy, Media, Culture and Society, 1993, Vol. 15, s. 599-620.
6. ZOONEN, L., Feminist Media Studies, London: SAGE, 1994.
7. WIMMER, R. D., DOMINICK, J.R., Mass media research, Belmont: Wadsworth Publishing Company, 1997.
8. BERGER, A. A., Media research techniques, London: SAGE, 1998.
9. BOURDIEU, P., Nadvláda mužů, Karolinum, 2000.
10. BOEHMOVÁ, T., Obraz ženy v českém tisku. Praha: FSV UK, 1998.
11. OAKLEYOVÁ, A., Pohlaví, gender a společnost, Praha: Portál, 2000.
12. HEALEY, JOSEPH F., Race, ethnicity, gender, and class : the sociology of group conflict and change / Joseph F. Heale, Thousand Oaks, CA: Pine Forge Press, Sage Publications, 2003.
13. ZOONEN, L., Rethinking women and the news, European Journal of Communication, 1988, Vol. 3, s. 35-53.
14. REIFOVÁ IRENA & kolektiv, Slovník mediální komunikace, Portál, 2004.
15. BINKOVÁ, PAVLÍNA, Vlasta- všechny stánky ženy. Média a realita, Brno: FSV Masarykova univerzita, 2000.
16. CREEDON, PAMELA J., Women in mass communication/ edited by Pamela J. Creedon & Judith Cramer, Sage Publications, 1994.

WWW stránky:

1. <http://www.bkovarikova.cz/texty/zajimavosti/z-historie-zenskeho-casopisu-vlasta.htm>

2. <http://www.centrumprogenderstudies.cz>
3. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Feminismus>
4. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Feminismus>
5. <http://www.feminismus.cz>
6. <http://www.feminismus.cz/fulltext.shtml?x=670488>
7. <http://www.feminismus.cz/historie.shtml>
8. <http://www.genderonline.cz>
9. <http://genderstudies.cz/>
10. http://gender.ff.cuni.cz/anotace_baslarova.htm
11. <http://mondediplo.com/1998/10/10bourdieu>
12. <http://www.novyprostor.cz/casopis/pdf/303.pdf>
13. <http://info.pravdaoislamu.cz/index.php/category/kuvajt/>
14. <http://www.sage.com>
15. <http://www.wikipedia.org>
16. http://en.wikipedia.org/wiki/Symbolic_annihilation

Další zdroje:

Blok přednášek Tomáše Trampoty na FSV UK, předmět Zkoumání mediálních obsahů, rok 2006.